

European
University
Institute

ROBERT
SCHUMAN
CENTRE FOR
ADVANCED
STUDIES

Παρατηρητήριο για την Πολυφωνία στα Μέσα Ενημέρωσης 2016

Παρακολούθηση των κινδύνων για την πολυφωνία στην Ευρωπαϊκή Ένωση και σε άλλες χώρες

Εθνική έκθεση: Ελλάδα

Συγγραφείς: Άννα Κανδύλα & Ευαγγελία Ψυχογιπούλου

Centre for Media Pluralism and Media Freedom

TABLE OF CONTENT

1.	Το Παρατηρητήριο για την Πολυφωνία 2016	1
2.	Εισαγωγή	2
3.	Τα αποτελέσματα της μελέτης: Επισκόπηση των κινδύνων για την πολυφωνία των μέσων	3
	3.1. Βασική προστασία: (44% - μέτριος κίνδυνος)	4
	3.2. Πλουραλισμός της αγοράς: (51% - μέτριος κίνδυνος)	5
	3.3. Ανεξαρτησία από πολιτικές επιρροές (49% - μέτριος κίνδυνος)	7
	3.4. Κοινωνική συμμετοχή (67% - υψηλός κίνδυνος)	8
4.	Συμπεράσματα	10
	Βιβλιογραφικές αναφορές	11
	Παράρτημα 1. Η ερευνητική ομάδα	12
	Παράρτημα 2. Η ομάδα εμπειρογνομόνων	12
	Παράρτημα 3. Σύνοψη της εκδήλωσης του ΕΛΙΑΜΕΠ στην Αθήνα	12

1. ΤΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΥΦΩΝΙΑ 2016

1.1 ΣΥΝΟΨΗ

Το Παρατηρητήριο για την Πολυφωνία αποτελεί ένα ερευνητικό εργαλείο που αποσκοπεί στον εντοπισμό και την αξιολόγηση πιθανών κινδύνων για την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Η παρούσα έκθεση συνοψίζει τα αποτελέσματα για την Ελλάδα στο πλαίσιο της πρώτης πανευρωπαϊκής εφαρμογής του Παρατηρητηρίου, η οποία έλαβε χώρα το 2016 εντός ενός προγράμματος που χρηματοδοτείται από μια προκαταρκτική δράση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Στο πρόγραμμα έλαβαν μέρος τα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ, καθώς και η Τουρκία και το Μαυροβούνιο με χρηματοδότηση της ΕΕ προς το Κέντρο για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου της Φλωρεντίας.

1.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Για τη συλλογή των δεδομένων και τη συγγραφή της παρούσας έκθεσης οι εθνικοί εταίροι του προγράμματος συνεργάστηκαν με έμπειρους ερευνητές. Η έρευνα βασίστηκε σε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο ετοιμάστηκε από το Κέντρο για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης.

Το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ) ήταν ο εταίρος του προγράμματος στην Ελλάδα. Η συγκέντρωση των δεδομένων για την Ελληνική μελέτη, η βαθμολόγηση των μεταβλητών με βάση τις οδηγίες του ερωτηματολογίου και οι συνεντεύξεις με εμπειρογνώμονες έγιναν από την ερευνητική ομάδα του ΕΛΙΑΜΕΠ.

Αποσκοπώντας στην ανταλλαγή απόψεων με δημοσιογράφους και φορείς που εμπλέκονται στη διαμόρφωση και την εφαρμογή της ελληνικής πολιτικής για τα μέσα ενημέρωσης, το ΕΛΙΑΜΕΠ διοργάνωσε, στα πλαίσια του προγράμματος, μια εκδήλωση στην Αθήνα το Σεπτέμβριο του 2016. Πληροφορίες για την εκδήλωση θα βρείτε στο Παράρτημα Ι.

Οι κίνδυνοι για την πολυφωνία που εξετάστηκαν εμπίπτουν σε τέσσερις (4) θεματικούς άξονες: βασική προστασία, πλουραλισμός της αγοράς, ανεξαρτησία από πολιτικές επιρροές και κοινωνική συμμετοχή. Τα αποτελέσματα προκύπτουν από την αξιολόγηση 20 δεικτών συνολικά – πέντε για κάθε θεματικό άξονα:

Βασική Προστασία	Πλουραλισμός της αγοράς	Ανεξαρτησία από πολιτικές επιρροές	Κοινωνική συμμετοχή
Προστασία της ελευθερίας της έκφρασης	Διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των μέσων ενημέρωσης	Πολιτικός έλεγχος των μέσων ενημέρωσης	Πρόσβαση των μειονοτήτων στα μέσα ενημέρωσης
Προστασία του δικαιώματος στην πληροφόρηση	Οριζόντια συγκέντρωση ιδιοκτησίας	Συντακτική ανεξαρτησία	Πρόσβαση των τοπικών κοινωνιών στα μέσα ενημέρωσης & κοινωνικά-συμμετοχικά μέσα
Προστασία του δημοσιογραφικού επαγγέλματος	Διαγώνια συγκέντρωση ιδιοκτησίας και εφαρμογή της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού	Μέσα ενημέρωσης και δημοκρατικές διαδικασίες	Προσβασιμότητα του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης στα άτομα με αναπηρία
Ανεξαρτησία και αποτελεσματικότητα της ρυθμιστικής αρχής για τα μέσα ενημέρωσης	Επιρροή της ιδιοκτησίας και των εμπορικών συμφερόντων	Κατανομή των δημόσιων πόρων και τις κρατικές ενισχύσεις	Συμμετοχή και πρόσβαση των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης
Πρόσβαση στα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης και στο διαδίκτυο	Βιωσιμότητα των μέσων ενημέρωσης	Ανεξαρτησία των δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών μέσων	Αγωγή και εκπαίδευση στα μέσα ενημέρωσης

Η συνολική βαθμολογία ανά θεματικό άξονα και η βαθμολογία των επιμέρους δεικτών κυμαίνεται από 0 έως 100. Η βαθμολογία από 0 μέχρι %33 αξιολογείται ως βαθμολογία «χαμηλού κινδύνου», η βαθμολογία από 34 μέχρι 66% ως «μεσαίου κινδύνου» και η βαθμολογία από 67 μέχρι %100 ως «υψηλού κινδύνου».

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η συλλογή των δεδομένων ολοκληρώθηκε στις 31 Ιουλίου 2016. Οι συγγραφείς θα ήθελαν να ευχαριστήσουν την ομάδα εμπειρογνομώνων για τις παρατηρήσεις της καθώς και τους επιστήμονες και τους φορείς που παρείχαν στοιχεία για τη συμβολή τους στην έρευνα.

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελλάδα είναι μια νοτιο-ευρωπαϊκή χώρα με πληθυσμό 10,82 εκατομμυρίων ατόμων. Η επίσημη γλώσσα του κράτους είναι η Ελληνική. Όσον αφορά στις μειονοτικές ομάδες, η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης είναι η μόνη που απολαμβάνει επίσημης αναγνώρισης. Αποτελείται από τρεις εθνοτικές-γλωσσικές ομάδες (Τουρκόφωνους, Πομάκους και Ρομά) και ο πληθυσμός της εκτιμάται στα 100.000 άτομα (Ο.Η.Ε, 2009). Ο πληθυσμός των αλλοδαπών υπηκόων που ζουν στην Ελλάδα ανέρχεται σε 822.000 άτομα (%7,6 του πληθυσμού της χώρας), εκ των οποίων οι 690.000 είναι υπήκοοι τρίτων χωρών (Eurostat, 2016).

Η χώρα αντιμετωπίζει οξεία κρίση δημόσιου χρέους, η οποία έχει επηρεάσει το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα και έχει οδηγήσει σε πρωτοφανή επίπεδα ανεργίας. Η κατάσταση της οικονομίας, η εξάρτηση από Ευρωπαϊκούς και διεθνείς πόρους και η σχέση της χώρας με τους πιστωτές της έχουν συμβάλει και σε κρίση πολιτικής εκπροσώπησης με συχνές εκλογικές αναμετρήσεις. Η παρούσα συγκυβέρνηση των ΣΥΡΙΖΑ-Ανεξάρτητων Ελλήνων βρίσκεται αντιμέτωπη τόσο με την εφαρμογή περαιτέρω μέτρων λιτότητας, όσο και με τη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης.

Η αγορά των μέσων ενημέρωσης δεν έχει μείνει αλώβητη από την οικονομική ύφεση καθώς τα έσοδα από τις πωλήσεις και τη διαφήμιση έχουν περιοριστεί. Οι απολύσεις δημοσιογράφων και η μείωση πρωτότυπης δημοσιογραφικής παραγωγής δημιουργούν ανησυχίες για την πολυφωνία στην ενημέρωση και την ανεξαρτησία της πληροφόρησης (Ιωσηφίδης & Boucas, 2015). Είναι ενδεικτικό ότι σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο του φθινοπώρου του 2015, οι Έλληνες εκφράζουν έντονη δυσπιστία απέναντι στα μέσα ενημέρωσης, ιδιαίτερα ως προς την τηλεόραση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015). Η τηλεόραση παραμένει, ωστόσο, κυρίαρχη στην αγορά, συγκεντρώνοντας το 50% της συνολικής διαφημιστικής δαπάνης για το 2014. Ακολουθούν τα περιοδικά (με 27% της διαφημιστικής δαπάνης), οι εφημερίδες (15%) και το ραδιόφωνο (7%) (Media Services, 2016). Ευρυζωνική σύνδεση παρέχεται σχεδόν στο σύνολο της χώρας και μεγάλο μέρος του πληθυσμού χρησιμοποιεί το διαδίκτυο (Eurostat, 2014). Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ οι πωλήσεις των εφημερίδων βρίσκονται σε πτώση, αρκετοί πολίτες αναφέρουν ότι ενημερώνονται κυρίως από το διαδίκτυο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015).

Βασική εξαγγελία της παρούσας κυβέρνησης υπήρξε η αναδιαμόρφωση του τηλεοπτικού πεδίου. Μια από τις πρώτες κινήσεις προς αυτή την κατεύθυνση αποτέλεσε η ανασύσταση της ΕΡΤ (Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση). Υπενθυμίζουμε ότι η λειτουργία της ΕΡΤ διακόπηκε τον Ιούνιο του 2013 λόγω κακοδιαχείρισης. Ως προς τα ιδιωτικά τηλεοπτικά μέσα, τον Οκτώβριο του 2015 ψηφίστηκε ο νόμος για την αδειοδότηση των παρόχων περιεχομένου επίγειας ψηφιακής τηλεοπτικής ευρυεκπομπής. Ο νόμος προέβλεπε ότι ο αριθμός των δημοπρατούμενων αδειών παροχής περιεχομένου θα καθορίζεται από τον Υπουργό Επικρατείας με σύμφωνη γνώμη του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ), το οποίο θα διεξάγει και τη διαδικασία της αδειοδότησης με προκήρυξη. Απαραίτητη προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας ήταν η λειτουργία του ΕΣΡ με νέα σύνθεση, μιας και η θητεία του προγενέστερου διοικητικού συμβουλίου είχε λήξει. Την αδυναμία των πολιτικών κομμάτων να συμφωνήσουν, σύμφωνα με το Σύνταγμα, ως προς τη νέα σύνθεσή του ΕΣΡ, ακολούθησε η μεταβίβαση με νόμο της αρμοδιότητας του ορισμού του αριθμού των αδειών στο Κοινοβούλιο και της διενέργειας της διαγωνιστικής διαδικασίας στον Υπουργό Επικρατείας. Οι πρωτοβουλίες αυτές αποτέλεσαν αντικείμενο δριμείας κριτικής. Τον Οκτώβριο του 2016 το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) έκρινε ότι η παράκαμψη του ΕΣΡ προσκρούει στις επιταγές του άρθρου 15 του Συντάγματος.

3. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΥΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης, το επίπεδο του κινδύνου για την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης στην Ελλάδα κρίνεται ως μέτριο. Ο χαμηλότερος βαθμός κινδύνου εντοπίζεται στον θεματικό άξονα της «βασικής προστασίας». Υψηλότερος φαίνεται να είναι ο κίνδυνος, εντός ωστόσο της περιοχής του μέτριου κινδύνου, στους θεματικούς άξονες του «πλουραλισμού της αγοράς» και της «ανεξαρτησίας από πολιτικές επιρροές». Υψηλός προκύπτει ο κίνδυνος στον θεματικό άξονα της «κοινωνικής συμμετοχής».

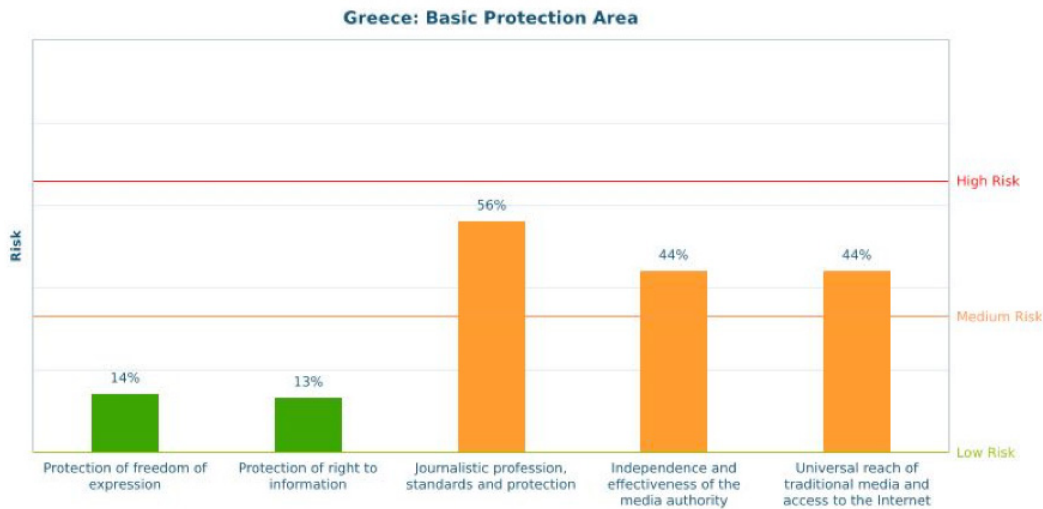
Ορισμένοι δείκτες εμφανίζουν υψηλό βαθμό κινδύνου. Ο δείκτης που αφορά στη **διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των μέσων ενημέρωσης** είναι ένας από αυτούς. Ο υψηλός κίνδυνος προκύπτει από την έλλειψη μέτρων που διασφαλίζουν ότι οι πολίτες γνωρίζουν τους πραγματικούς ιδιοκτήτες των μέσων. Στον θεματικό άξονα της ανεξαρτησίας από πολιτικές επιρροές, ο υψηλός κίνδυνος που προκύπτει ως προς τη συντακτική ανεξαρτησία αντικατοπτρίζει την έλλειψη τόσο συλλογικής όσο και εξατομικευμένης αυτορρύθμισης σε επίπεδο μέσων ενημέρωσης. Υψηλός είναι ο κίνδυνος και ως προς την ανεξαρτησία του δημόσιου ραδιοτηλεοπτικού φορέα, κυρίως λόγω της έλλειψης μηχανισμών θωράκισης της λειτουργίας της ΕΡΤ από κυβερνητικές παρεμβάσεις. Υψηλό επίπεδο κινδύνου εντοπίζεται επίσης στο δείκτη περί της πρόσβασης μειονοτικών ομάδων στα μέσα ενημέρωσης λόγω της απουσίας σχετικών μέτρων. Τέλος, σημαντικό παράγοντα κινδύνου αποτελεί και η έλλειψη νομοθετικής κατοχύρωσης των κοινοτικών-συμμετοχικών μέσων ενημέρωσης (ως κοινοτικά-συμμετοχικά μέσα νοούνται οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί που επιδίδονται κατά κύριο λόγο σε δραστηριότητες δημοσίου συμφέροντος και συμφέροντος της κοινωνίας των πολιτών).

Γενικά, η εγχώρια κατάσταση αναφορικά με την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης κρίνεται ως μη ικανοποιητική. Στις ενότητες που ακολουθούν παρουσιάζονται τα ζητήματα που προκαλούν προβληματισμό και χρήζουν βελτίωσης.

3.1. ΒΑΣΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ: (44% - ΜΕΤΡΙΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ)

Οι δείκτες του θεματικού άξονα της βασικής προστασίας αντιπροσωπεύουν τον ακρογωνιαίο λίθο του ρυθμιστικού πλαισίου για τα μέσα ενημέρωσης σε μια δημοκρατική κοινωνία. Αξιολογούν τις θεσμικές εγγυήσεις για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης και την εφαρμογή τους, τις συνθήκες άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, την ανεξαρτησία και των αποτελεσματικότητας της ρυθμιστικής αρχής για τα μέσα ενημέρωσης και την πρόσβαση στα παραδοσιακά μέσα και στο διαδίκτυο.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης, το επίπεδο του κινδύνου σχετικά με την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης είναι χαμηλό (14%). Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερία της έκφρασης και προστατεύει την ελευθερία του τύπου σε όλες τις εκφάνσεις της. Η Ελλάδα έχει υπογράψει και επικυρώσει το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Οι πολίτες έχουν δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη σε περίπτωση παραβίασης του δικαιώματος τους στην ελευθερία της έκφρασης. Στο παρελθόν έχουν προκύψει ερμηνευτικά προβλήματα όσον αφορά στις διατάξεις περί δυσφήμισης αλλά η πρόσφατη νομολογία λαμβάνει υπόψη την αρχή της αναλογικότητας, σύμφωνα με το άρθρο 10(2) της ΕΣΔΑ. Παρ' όλα αυτά, η δυσφήμιση συνεχίζει να υπάγεται στις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα και υφίσταται νόμος περί βλασφημίας.

Ο κίνδυνος για το δικαίωμα στην πληροφόρηση είναι επίσης χαμηλός (13%). Το δικαίωμα στην πληροφόρηση αναγνωρίζεται στο Σύνταγμα και στη νομοθεσία. Οι πολίτες έχουν δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη και στο Συνήγορο του Πολίτη σε περίπτωση άρνησης πρόσβασης σε διοικητικά έγγραφα από δημόσιες αρχές.

Ως προς την προστασία του δημοσιογραφικού επαγγέλματος το επίπεδο του κινδύνου κρίνεται ως μέτριο (59%). Η πρόσβαση στο δημοσιογραφικό επάγγελμα είναι ανοιχτή. Επίσης, παρά το γεγονός ότι το απόρρητο των δημοσιογραφικών πηγών δεν αναγνωρίζεται νομοθετικά, στην πράξη η νομολογία αναγνωρίζει ότι αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ελευθερίας της έκφρασης. Οι συνθήκες άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος δεν κρίνονται, ωστόσο, ικανοποιητικές. Καταρχάς, η κρίση έχει επιτείνει την εργασιακή ανασφάλεια στον κλάδο και έχει συμβάλει στην εκδήλωση περιστατικών βίας κατά των δημοσιογράφων. Έχουν καταγραφεί, για παράδειγμα, περιστατικά αστυνομικής βίας κατά δημοσιογράφων που καλύπτουν διαδηλώσεις κατά των μέτρων λιτότητας αλλά και επιθέσεις από διαδηλωτές με την κατηγορία της σύμπλευσής τους με την κυβέρνηση. Δεύτερον, η προάσπιση των αρχών της δημοσιογραφικής δεοντολογίας είναι ελλιπής. Οι επαγγελματικές ενώσεις των δημοσιογράφων, οι οποίες έχουν την αρμοδιότητα ελέγχου της τήρησης των δεοντολογικών κανόνων στα πλαίσια της αυτορρύθμισης, αδυνατούν να ανταποκριθούν στην αποστολή τους. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στο ισχύον σύστημα αυτορρύθμισης, δε συμμετέχουν τα ίδια τα μέσα ενημέρωσης και άρα δε δεσμεύονται από τους κανόνες του.

Ο κίνδυνος όσον αφορά στην ανεξαρτησία και την αποτελεσματικότητα της ρυθμιστικής αρχής για τα μέσα ενημέρωσης εμφανίζεται ως μέτριος (44%). Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την λειτουργία του ΕΣΡ δεν εξασφαλίζει την πλήρη ανεξαρτησία της αρχής. Η επιλογή των μελών του διοικητικού συμβουλίου του ΕΣΡ γίνεται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής με αυξημένη πλειοψηφία. Η διαδικασία, όμως, χαρακτηρίζεται από έλλειψη διαφάνειας και δεν αποκλείεται η δυνατότητα επιλογής προσώπων βάσει πολιτικών ή κομματικών κριτηρίων. Επιπλέον, τα κόμματα εξουσίας μπορούν να θέτουν προσκόμματα στη διαδικασία επιλογής υποψηφίων για τη στελέχωση του διοικητικού συμβουλίου του ΕΣΡ με αποτέλεσμα να υπάρχουν συχνά καθυστερήσεις ως προς το διορισμό νέων μελών. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια συλλογής δεδομένων για την παρούσα έκθεση, το ΕΣΡ λειτουργούσε χωρίς νόμιμη σύνθεση. Ο βαθμός ανεξαρτησίας του Συμβουλίου

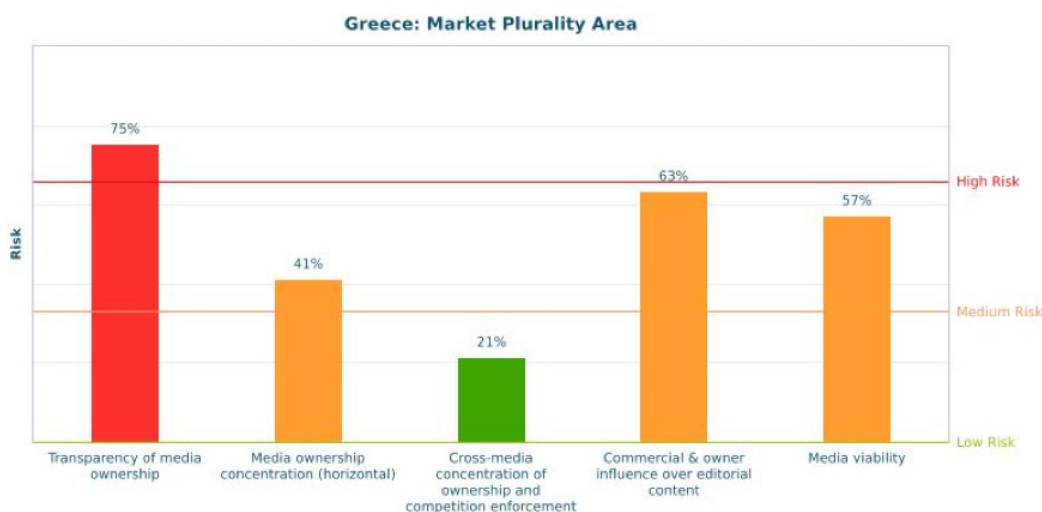

επηρεάζεται επίσης από την έλλειψη οικονομικής αυτοτέλειας. Το ΕΣΡ χρηματοδοτείται αποκλειστικά από τον κρατικό προϋπολογισμό και ως εκ τούτου η δυνατότητα πολιτικών παρεμβάσεων στη χρηματοδότηση της αρχής δε μπορεί να αποκλειστεί.

Ως προς την πρόσβαση στα παραδοσιακά μέσα και στο διαδίκτυο ο κίνδυνος εμφανίζεται μέτριος (44%). Το σήμα της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης καλύπτει το σύνολο της χώρας και υπάρχει δυνατότητα ευρυζωνικής σύνδεσης σχεδόν σε όλη την επικράτεια. Η ευρυζωνική διείσδυση είναι, ωστόσο, σχετικά χαμηλή καθώς μόνο το %56 του πληθυσμού διαθέτει συνδρομή. Η μέση ταχύτητα σύνδεσης στο διαδίκτυο είναι επίσης χαμηλή σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες (8Mbps) και η αγορά των παρόχων υπηρεσιών διαδικτύου εμφανίζει υψηλή συγκέντρωση.

3.2. ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ: (51% - ΜΕΤΡΙΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ)

Οι δείκτες του θεματικού άξονα που αναφέρεται στον πλουραλισμό της αγοράς εξετάζουν την ύπαρξη διατάξεων περί διαφάνειας του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και την εφαρμογή τους. Εξετάζουν επίσης την ύπαρξη περιορισμών στην οριζόντια και διαγώνια συγκέντρωση ιδιοκτησίας, την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού στην αγορά των μέσων ενημέρωσης και των κανόνων που διέπουν τις κρατικές ενισχύσεις. Μελετούν, τέλος, την επιρροή της ιδιοκτησίας και εμπορικών συμφερόντων στην εκδοτική γραμμή των μέσων ενημέρωσης.

Το επίπεδο του κινδύνου σχετικά με τη **διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των μέσων ενημέρωσης κρίνεται ως μέτριο** (63%). Οι εταιρίες ραδιοτηλεοπτικών μέσων δεν υποχρεούνται να δημοσιεύουν τα ιδιοκτησιακά τους στοιχεία. Υποχρεούνται βέβαια να τα αποστέλλουν στο ΕΣΡ με στόχο την καταχώρισή τους σε μερίδες και την άσκηση εποπτείας επ' αυτών. Σε περίπτωση μη υποβολής, δύνανται να επιβληθούν κυρώσεις. Ωστόσο, η μη υποχρέωση άλλων αρχών να υποβάλλουν στοιχεία που αφορούν τις επιχειρήσεις αυτές στο ΕΣΡ, η απουσία συμφωνιών που παρέχουν στο ΕΣΡ τη δυνατότητα απευθείας επικοινωνίας με αλλοδαπές αρχές για την παροχή πληροφοριών και οι ελλείψεις ανθρώπινου δυναμικού δυσχεραίνουν τη διενέργεια ελέγχων διασταύρωσης των στοιχείων. Στα έντυπα μέσα, οι υποχρεώσεις δημοσιοποίησης στοιχείων ιδιοκτησιακού καθεστώτος περιορίζονται στην αναγραφή, σε κάθε φύλο εφημερίδας ή περιοδικού, του εκδότη (φυσικό πρόσωπο), του διευθυντή (φυσικό πρόσωπο) και του ιδιοκτήτη (φυσικό ή νομικό πρόσωπο, χωρίς υποχρέωση αναφοράς του τελικού ιδιοκτήτη).

Ως προς την **οριζόντια συγκέντρωση ιδιοκτησίας**, το επίπεδο κινδύνου κρίνεται ως μέτριο (41%). Η νομοθεσία θέτει συγκεκριμένους ιδιοκτησιακούς περιορισμούς με στόχο την αποτροπή της οριζόντιας συγκέντρωσης ιδιοκτησίας στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα (Ν. 3592/2007 και Ν. 2328/1995). Ο έλεγχος της συμμόρφωσης με τους περιορισμούς αυτούς διενεργείται από το ΕΣΡ στο πλαίσιο της αδειοδότησης ή σε περίπτωση μεταβιβάσεων, εταιρικών μετασχηματισμών και αυξήσεων του εταιρικού των φορέων. Τη δυνατότητα της αρχής να εκπληρώνει αποτελεσματικά το ρόλο της εμποδίζει όμως η πολυπλοκότητα του νομικού πλαισίου. Όσον αφορά στις εφημερίδες, ο νόμος θέτει μεν ιδιοκτησιακούς περιορισμούς (Ν. 1995/2328), δεν υφίσταται δε αρμοδιότητα άσκησης εποπτείας επ' αυτών. Σημαντικός παράγοντας αύξησης του κινδύνου είναι το ότι δε γίνεται επίσημη καταγραφή των μεριδίων αγοράς στις σχετικές αγορές και η έλλειψη διαθέσιμων στοιχείων σχετικά με τα μερίδια αγοράς και τηλεθέασης των τηλεοπτικών σταθμών. Στο ραδιόφωνο ο βαθμός συγκέντρωσης που προκύπτει με βάση τα μερίδια αγοράς των 4 σταθμών με ηγετική θέση στην αγορά είναι υψηλός. Η μη διαθεσιμότητα, ωστόσο, των μεριδίων ακροαματικότητας των ραδιοφωνικών σταθμών δεν επιτρέπει την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για το βαθμό συγκέντρωσης στην εν λόγω αγορά. Ως προς τις

εφημερίδες, το μερίδιο αγοράς (με βάση την τεκμαρτή διαφημιστική δαπάνη) και το μερίδιο αναγνωσιμότητας που συγκέντρωσαν το 2015 οι 4 εφημερίδες με ηγετική θέση στην αγορά ήταν %41 και %25 αντίστοιχα.

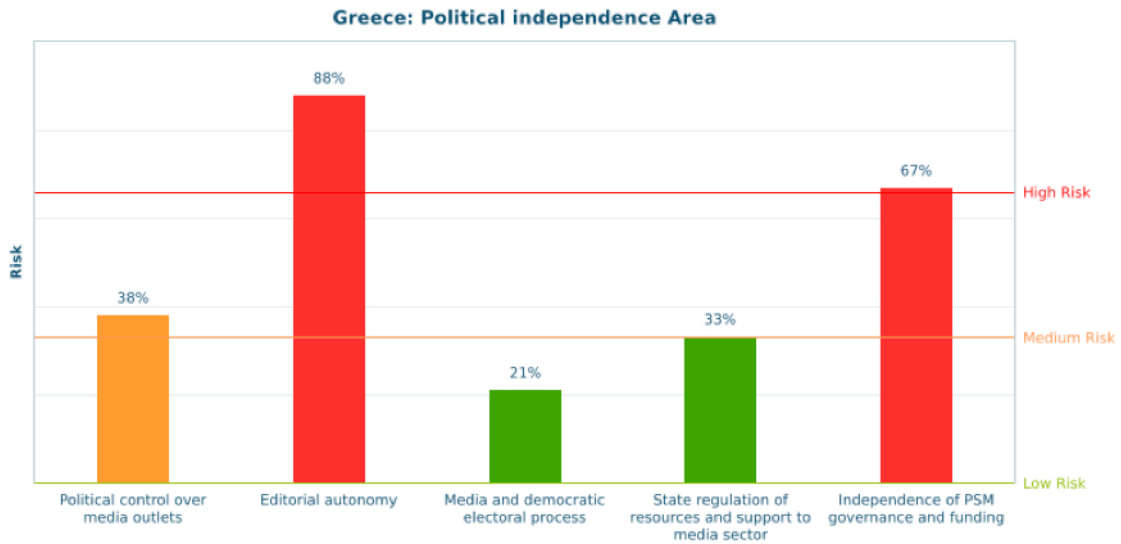
Ο κίνδυνος αναφορικά με τη **διαγώνια συγκέντρωση ιδιοκτησίας και την εφαρμογή της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού** είναι χαμηλός (21%). Η χαμηλή αυτή βαθμολογία προκύπτει από το ότι τίθενται με νόμο συγκεκριμένοι περιορισμοί με στόχο την αποτροπή της υπέρμετρης διαγώνιας συγκέντρωσης ιδιοκτησίας (Ν. 2007/3592). Πεδίο εφαρμογής των διατάξεων αυτών, μαζί με τις γενικές διατάξεις περί ανταγωνισμού, αποτελούν οι διαγώνιες συγκεντρώσεις επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις αγορές μέσων ενημέρωσης (δηλαδή συγκεντρώσεις επιχειρήσεων άλλης μορφής που οδηγούν σε μεταβολή του ελέγχου της επιχείρησης). Η εφαρμογή και ο έλεγχος της τήρησης των διατάξεων αυτών και η επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση παράβασης νόμου έχει ανατεθεί στην Επιτροπή Ανταγωνισμού (ΕΑ). Δύναται να υποστηριχθεί, εντούτοις, ότι η χαμηλή βαθμολογία στη συγκεκριμένη μεταβλητή δεν αντικατοπτρίζει το πραγματικό μέγεθος του κινδύνου, το οποίο είναι υψηλότερο. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι περιορισμοί που τίθενται δε διασφαλίζουν αποτελεσματικά το αγαθό της πολυφωνίας. Οι συγκεκριμένες διατάξεις έχουν τύχει μάλιστα κριτικής διότι ουσιαστικά, αντιμετωπίζουν τις διαγώνιες συγκεντρώσεις επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις αγορές μέσων ενημέρωσης πιο ελαστικά απ' ό,τι οι γενικές διατάξεις για τον ανταγωνισμό (Τσεβάς, 2010). Αξίζει, επίσης, να ληφθεί υπόψη και εδώ η περιορισμένη διαθεσιμότητα στοιχείων αναφορικά με τα μερίδια αγοράς των μέσων ενημέρωσης.

Ως προς την **επιρροή της ιδιοκτησίας και των εμπορικών συμφερόντων**, ο κίνδυνος εμφανίζεται ως μέτριος (63%). Σύμφωνα με τον Κώδικα Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης, οι δημοσιογράφοι οφείλουν να μη δέχονται οποιεσδήποτε παροχές σε χρήμα και είδος, οι οποίες θίγουν την αξιοπιστία τους και επηρεάζουν την ανεξαρτησία τους. Οφείλουν επίσης να μη δέχονται τη διαφημιστική χρήση του ονόματος, της φωνής και της εικόνας τους, παρά μόνο για κοινωφελείς σκοπούς. Περαιτέρω, οι κεκαλυμμένες διαφημίσεις απαγορεύονται. Αρνητικό στοιχείο αποτελεί, ωστόσο, η έλλειψη μηχανισμών προστασίας της συντακτικής ομάδας σε περίπτωση αλλαγής στην εκδοτική γραμμή ή στο ιδιοκτησιακό καθεστώς του μέσου ενημέρωσης. Δεν υπάρχουν επίσης εγγυήσεις ότι οι προσλήψεις και οι αντικαταστάσεις των αρχισυντακτών δε θα καθοδηγούνται από εμπορικά συμφέροντα. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι περιστατικά χορηγίας ειδησεογραφικών τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών εκπομπών, καθώς και κεκαλυμμένης διαφήμισης εντός δελτίων ειδήσεων έχουν εντοπιστεί από το ΕΣΡ.

Το επίπεδο του κινδύνου όσον αφορά στη **βιωσιμότητα των μέσων ενημέρωσης κρίνεται ως μέτριο** (57%). Τα τελευταία 2 χρόνια η διαφημιστική δαπάνη στο ραδιόφωνο εμφανίζει αύξηση ενώ έχει μειωθεί η διαφημιστική δαπάνη στις εφημερίδες (στοιχεία για τη διαφημιστική δαπάνη στην τηλεόραση και τα διαδικτυακά μέσα δεν διατίθενται). Αύξηση παρατηρείται στο ίδιο χρονικό διάστημα και στον αριθμό των τακτικών χρηστών του διαδικτύου, καθώς και στην πρόσβαση στο διαδίκτυο εν κινήσει. Στα αρνητικά στοιχεία ανήκει η έλλειψη μηχανισμών υποστήριξης των μέσων ενημέρωσης για την αντιμετώπιση των δυσκολιών της αγοράς, καθώς και η έλλειψη μηχανισμών υποστήριξης για τη δημιουργία νέων μέσων ενημέρωσης. Επιπλέον, τα υπάρχοντα μέσα δεν έχουν στραφεί σε νέες, εναλλακτικές πηγές εσόδων πέρα από τις πωλήσεις περιεχομένου/φύλλων και τη διαφήμιση. Ωστόσο, έχουν ιδρυθεί ορισμένες συνεταιριστικές εφημερίδες και περιοδικά, φιλοδοξώντας να προωθήσουν την ανεξάρτητη δημοσιογραφία.

3.3. ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΑΠΟ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΟΕΣ (49% - ΜΕΤΡΙΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ)

Οι δείκτες του θεματικού άξονα της ανεξαρτησίας από πολιτικές επιρροές αξιολογούν την ύπαρξη και την αποτελεσματικότητα του πλαισίου για θέματα αντικειμενικότητας και ανεξαρτησίας των μέσων από την πολιτική εξουσία, τα ειδησεογραφικά πρακτορεία και τα δίκτυα διανομής. Εξετάζουν επίσης την ύπαρξη αυτορρυθμιστικών πρακτικών και την αποτελεσματικότητά τους ως προς τη διασφάλιση της συντακτικής ανεξαρτησίας των μέσων. Τέλος, αξιολογούν την επιρροή της πολιτικής εξουσίας σε θέματα αγοράς των μέσων και στην ανεξαρτησία της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης.

Ο κίνδυνος στο θεματικό άξονα της «ανεξαρτησίας από πολιτικές επιρροές» εμφανίζεται μέτριος. Υψηλός προκύπτει ο κίνδυνος στους επιμέρους δείκτες της συντακτικής ανεξαρτησίας και της ανεξαρτησίας των δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών μέσων.

Η υψηλή βαθμολογία (88%) όσον αφορά στη συντακτική ανεξαρτησία αποδίδεται κατά κύριο λόγο στην έλλειψη προστατευτικών μηχανισμών. Για παράδειγμα, δεν υφίστανται προστατευτικοί μηχανισμοί με στόχο την αποφυγή της άσκησης πολιτικής επιρροής κατά την πρόσληψη ή την αντικατάσταση αρχισυντακτών στα μέσα ενημέρωσης. Επίσης, τα ίδια τα μέσα ενημέρωσης δεν έχουν θεσπίσει πρακτικές αυτορρύθμισης, είτε συλλογικές, είτε ατομικές, με στόχο την ανεξαρτησία της αρχισυνταξίας. Η έλλειψη ενός συστήματος αυτορρύθμισης σε επίπεδο μέσων ενημέρωσης μέσα σε ένα πλαίσιο αλληλο-σύνδεσης συμφερόντων μεταξύ του πολιτικού κόσμου και των ιδιοκτητών των μέσων δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για άμεσες και έμμεσες πολιτικές παρεμβολές στην ενημέρωση. Το πραγματικό μέγεθος τέτοιων παρεμβολών δε μπορεί, ωστόσο, να εκτιμηθεί λόγω έλλειψης στοιχείων.

Το επίπεδο του κινδύνου όσον αφορά στην ανεξαρτησία των δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών μέσων κρίνεται επίσης υψηλό (67%). Στα θετικά σημεία καταγράφεται η οικονομική αυτοτέλεια της ΕΡΤ (μέσω του ανταποδοτικού τέλους) και η εγγύηση με νόμο της επάρκειας της χρηματοδότησής της με στόχο την εκπλήρωση της δημόσιας αποστολής της. Ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι η νομοθεσία δεν εγγυάται διαφανείς και αντικειμενικές διαδικασίες για την επιλογή των μελών του διοικητικού συμβουλίου της ΕΡΤ. Η συμμετοχή της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας στη διαδικασία επιλογής αποτελεί εχέγγυο δημοκρατικού ελέγχου. Όμως, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της ΕΡΤ επιλέγονται και διορίζονται με απόφαση του Υπουργού που είναι αρμόδιος για τα μέσα ενημέρωσης. Δεν αποκλείεται, συνεπώς, το ενδεχόμενο της επιλογής προσώπων με βάση πολιτικά και κομματικά κριτήρια.

Ως προς τον πολιτικό έλεγχο των μέσων ενημέρωσης ο κίνδυνος εμφανίζεται ως μέτριος (%38). Το Σύνταγμα καθιερώνει το ασυμβίβαστο μεταξύ της ιδιότητας του βουλευτή και της ιδιότητας του ιδιοκτήτη ή εταίρου ή μετόχου ή διοικητή ή διαχειριστή ή μέλους του διοικητικού συμβουλίου ή γενικού διευθυντή επιχείρησης, η οποία κατέχει ή διαχειρίζεται ραδιοφωνικό ή τηλεοπτικό σταθμό ή εκδίδει εφημερίδα πανελληνίας κυκλοφορίας. Δεν υφίσταται όμως απαγόρευση της ιδιοκτησίας μέσων ενημέρωσης από πολιτικά κόμματα. Προς το παρόν, τα μέσα ενημέρωσης που ανήκουν σε πολιτικά κόμματα και σε βουλευτές (δεν προβλέπεται ασυμβίβαστο για συμμετοχή τους σε εταιρίες που εκδίδουν περιφερειακές και τοπικές εφημερίδες) δεν απολαμβάνουν κυρίαρχη θέση στην αγορά. Δεν μπορεί, ωστόσο, να αξιολογηθεί ο βαθμός έμμεσου ελέγχου (διαμέσου μεσαζόντων) των επιχειρήσεων μέσων ενημέρωσης από πολιτικά κόμματα και βουλευτές λόγω της έλλειψης στοιχείων. Ο κίνδυνος αυξάνεται επίσης και εξαιτίας της μη διασφάλισης της ανεξαρτησίας του μοναδικού ειδησεογραφικού πρακτορείου της χώρας, του Αθηναϊκού-Μακεδονικού Πρακτορείου Ειδήσεων, ΑΜΕ-ΜΠΑ, από το κράτος και την κυβερνητική εξουσία. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου του ΑΜΕ-ΜΠΑ επιλέγονται από τον Υπουργό που είναι αρμόδιος για τα μέσα ενημέρωσης.

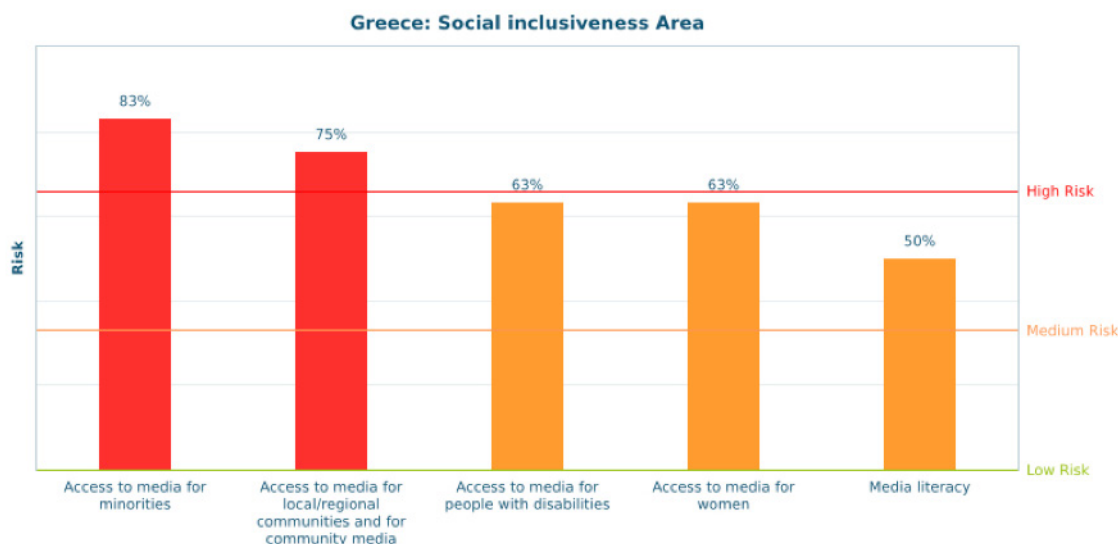

Ο κίνδυνος όσον αφορά στην κατανομή των δημόσιων πόρων και τις κρατικές ενισχύσεις προς τα μέσα ενημέρωσης είναι μέτριος (33%). Η νομοθεσία για την κατανομή του φάσματος των ραδιοηλεκτρονικών συχνοτήτων προβλέπει διαφανείς διαδικασίες και αποσκοπεί στην προώθηση των αρχών της ευελιξίας, της αποτελεσματικότητας και της προώθησης του ανταγωνισμού. Οι πάροχοι περιεχομένου επίγειας ψηφιακής τηλεόρασης λειτουργούν, ωστόσο, με παρατάσεις νομιμότητας εφόσον δεν έχει ολοκληρωθεί η αδειοδότηση τους. Η αποτυχία της πολιτείας να προχωρήσει στην αδειοδότηση των αναλογικών ραδιοηλεκτρονικών μέσων συνεχίζεται και στην ψηφιακή εποχή. Το αποτέλεσμα είναι η δημιουργία ενός διαχρονικού καθεστώτος ανασφάλειας δικαίου, το οποίο αφενός προσφέρει περιθώρια άσκησης πολιτικών παρεμβάσεων, αφετέρου επιτρέπει στα μέσα να λειτουργούν χωρίς να σέβονται τους κανόνες. Ως προς τις κρατικές ενισχύσεις, το κράτος παρέχει μια σειρά επιχορηγήσεων προς τον τύπο (π.χ. μειωμένους συντελεστές ΦΠΑ και συνεισφορά επί της ταχυδρομικής διακίνησης). Νόμος ορίζει τα κριτήρια για την αντικειμενική κατανομή τους. Στην πράξη, ωστόσο, η διαδικασία κατανομής χαρακτηρίζεται από πλήρη αδιαφάνεια. Έλλειψη διαφάνειας χαρακτηρίζει και την κατανομή της κρατικής διαφήμισης στα μέσα ενημέρωσης.

Ο χαμηλότερος κίνδυνος εντός του θεματικού άξονα της «ανεξαρτησίας από πολιτικές επιρροές» εντοπίζεται ως προς τα μέσα ενημέρωσης και τις δημοκρατικές διαδικασίες (21%). Δύο παράγοντες συντελούν σε αυτή τη βαθμολογία. Πρώτον, ο νομός ορίζει ότι οι εκπομπές της ΕΡΤ καθώς και το περιεχόμενο των διαδικτυακών ιστοτόπων της διέπονται από τις αρχές της πολυφωνίας, της αντικειμενικότητας και της πληρότητας της ενημέρωσης. Δεύτερον, απαγορεύονται οι επί πληρωμή πολιτικές διαφημίσεις σε προεκλογικές περιόδους. Τόσο η ΕΡΤ, όσο και οι ιδιωτικοί ραδιοηλεκτρονικοί σταθμοί οφείλουν να μεταδίδουν δωρεάν τις διαφημίσεις των πολιτικών κομμάτων με σεβασμό στην κατανομή του χρόνου που ορίζεται κάθε φορά με Κοινή Υπουργική Απόφαση με βάση την αρχή της αναλογικής ισότητας.

3.4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ (67% - ΥΨΗΛΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ)

Οι δείκτες του θεματικού άξονα που αφορά στην κοινωνική συμμετοχή εξετάζουν την πρόσβαση διαφόρων κοινωνικών ομάδων στα μέσα ενημέρωσης. Αξιολογούν το νομοθετικό πλαίσιο για τα κοινοτικά-συμμετοχικά μέσα, τις πολιτικές για ζητήματα πρόσβασης των μειονοτήτων, των τοπικών κοινωνιών και των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης καθώς και την προσβασιμότητα του περιεχομένου των μέσων στα άτομα με αναπηρία. Εξετάζουν επίσης ζητήματα αγωγής και εκπαίδευσης στα μέσα ενημέρωσης και τις ψηφιακές δεξιότητες του πληθυσμού.

Ο κίνδυνος στο θεματικό άξονα της «κοινωνικής συμμετοχής» εμφανίζεται υψηλός.

Ο κίνδυνος όσον αφορά στην πρόσβαση των μειονοτήτων στα μέσα ενημέρωσης είναι υψηλός (83%). Καταρχάς, δεν υπάρχει υποχρέωση προβολής περιεχομένου σε μειονοτικές γλώσσες από τη δημόσια ραδιοηλεκτρονική. Το ίδιο ισχύει και για την ιδιωτική τηλεόραση. Εμπόδιο ως προς την προβολή προγραμμάτων σε μειονοτικές γλώσσες αποτελεί η υποχρέωση μετάδοσης των δελτίων ειδήσεων κατά κύριο λόγο στην Ελληνική γλώσσα και ελληνόφωνου προγράμματος σε ποσοστό τουλάχιστον %25. Ορισμένοι τοπικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί της Θράκης, οι οποίοι απευθύνονται στη μουσουλμανική μειονότητα της περιοχής, μεταδίδουν το πρόγραμμα τους κυρίως στα Τουρκικά. Στην περιοχή της Θράκης εκδίδονται επίσης κάποιες εφημερίδες στην Τουρκική γλώσσα.

Ως προς την πρόσβαση των τοπικών κοινωνιών στα μέσα και τα κοινωνικά-συμμετοχικά μέσα ενημέρωσης, ο κίνδυνος εμφανίζεται επίσης υψηλός (%75). Πρώτα απ' όλα, η νομοθεσία δεν επιβάλλει στους παρόχους δικτύου επίγειας

ψηφιακής τηλεόρασης την υποχρέωση να αναμεταδίδουν τοπικούς ή περιφερειακούς παρόχους περιεχομένου. Περιορισμένα είναι και τα μέτρα στήριξης των τοπικών μέσων ενημέρωσης. Για παράδειγμα, το μεγαλύτερο ύψος της ενίσχυσης για τη διακίνηση εντύπων στην επικράτεια το έχουν τα έντυπα της περιφέρειας ενώ τα περιφερειακά και τοπικά μέσα ευνοούνται και από τους κανόνες κατανομής της κρατικής διαφήμισης. Ας σημειωθεί επίσης ότι η ΕΡΤ λειτουργεί περιφερειακούς ραδιοφωνικούς σταθμούς, δεν υποχρεούται όμως να διαθέτει τοπικούς ανταποκριτές. Αναφορικά με τα κοινοτικά-συμμετοχικά μέσα ενημέρωσης δεν υπάρχει κάποια πρόβλεψη. Τα μέσα αυτά δεν αναγνωρίζονται από τη νομοθεσία ως ένας ξεχωριστός τύπος μέσων, παράλληλα με τα εμπορικά και τα δημόσια μέσα ενημέρωσης.

Ο κίνδυνος αναφορικά με την προσβασιμότητα του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης στα άτομα με αναπηρία κρίνεται ως μέτριος (63%). Οι τηλεοπτικοί σταθμοί υποχρεούνται να μεταδίδουν καθημερινά δελτία ειδήσεων στη νοηματική γλώσσα με ταυτόχρονη αναγραφή υποτίτλων, καθώς και να προβάλλουν κάποια προγράμματα στη νοηματική γλώσσα. Ωστόσο, το ποσοστό του προγράμματος που μεταδίδεται σε νοηματική γλώσσα με ταυτόχρονη αναγραφή υποτίτλων είναι εξαιρετικό χαμηλό. Δεν υφίσταται, επίσης, πρόβλεψη για την προβολή προγράμματος με ακουστική περιγραφή για τα άτομα με προβλήματα όρασης.

Όσον αφορά στη συμμετοχή και πρόσβαση των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης ο κίνδυνος εμφανίζεται επίσης μέτριος (63%). Από τη μία, η αρχή της ισότητας των φύλων στην εργασία κατοχυρώνεται συνταγματικά και νομοθετικά. Σε γενικές γραμμές, στη δημόσια ραδιοτηλεόραση υφίσταται η δέσμευση της επιλογής προσωπικού βάσει των αρχών της ισότητας. Η ΕΡΤ δεν έχει υιοθετήσει, ωστόσο, συγκεκριμένες δράσεις και πολιτικές με στόχο την ενεργή προώθηση της ισότητας των φύλων, ούτε διαδικασίες παρακολούθησης της εφαρμογής της ισότητας των φύλων στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της. Επιπλέον, η συμμετοχή των γυναικών στο διοικητικό συμβούλιο της ΕΡΤ κατά την περίοδο διεξαγωγής της μελέτης υπήρξε χαμηλή.

Ο χαμηλότερος κίνδυνος εντός του θεματικού άξονα της «κοινωνικής συμμετοχής» εντοπίζεται ως προς την αγωγή και εκπαίδευση στα μέσα ενημέρωσης (50%). Παρόλο που δεν υφίσταται εθνική πολιτική για την παιδεία στα μέσα, αρκετοί δημόσιοι φορείς υλοποιούν δράσεις, οι οποίες στοχεύουν στην εκπαίδευση και αγωγή των πολιτών, και ειδικότερα των νέων, στα μέσα ενημέρωσης. Προωθείται, επίσης, η συνεργασία σε θέματα παιδείας στα μέσα σε διεθνές επίπεδο. Η εκπαίδευση στα μέσα ενημέρωσης δεν αποτελεί ξεχωριστό σχολικό μάθημα. Ωστόσο, ζητήματα που εντάσσονται στην παιδεία στα μέσα έχουν ενταχθεί στο σχολικό πρόγραμμα στο πλαίσιο διαφόρων μαθημάτων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επιπλέον, πληθώρα δράσεων και προγραμμάτων για την παιδεία και αγωγή στα μέσα υλοποιούνται από μη-κρατικούς φορείς και απευθύνονται σε μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς. Η χαμηλή βαθμολογία προκύπτει περαιτέρω από το γεγονός ότι στην Ελλάδα το ποσοστό του πληθυσμού με ψηφιακές δεξιότητες είναι υψηλότερο του ευρωπαϊκού μέσου όρου.¹

1 Το ποσοστό των Ελλήνων χρηστών του διαδικτύου με βασικές ή προχωρημένες ψηφιακές δεξιότητες είναι %59 σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο του 67%. Το ποσοστό χρηστών με βασικές ή προχωρημένες ψηφιακές δεξιότητες επικοινωνίας είναι %61 ενώ ο ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι 77%.

4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στόχος της μελέτης υπήρξε ο εντοπισμός και η αξιολόγηση των κινδύνων που απειλούν την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης στην Ελλάδα. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι σε κάποιους τομείς υπάρχει πραγματικός κίνδυνος και η παρέμβαση των φορέων διαμόρφωσης πολιτικής είναι αναγκαία. Επιθυμητή κρίνεται, επιπλέον, η ανάληψη δράσης για την αντιμετώπιση κινδύνων που διαφαίνονται ως πιθανοί σε άλλους επιμέρους τομείς.

Αρχικά, υπάρχει σαφής ανάγκη να ενισχυθεί η διαφάνεια ως προς το καθεστώς ιδιοκτησίας των μέσων ενημέρωσης και η εποπτεία των αρμόδιων ρυθμιστικών αρχών επ' αυτού. Μέτρα που διασφαλίζουν ότι οι πολίτες γνωρίζουν ποιοι είναι οι πραγματικοί ιδιοκτήτες των μέσων, όπως, για παράδειγμα, η υποχρεωτική δημοσίευση πληροφοριών περί του ιδιοκτησιακού καθεστώτος τόσο των παραδοσιακών όσο και των διαδικτυακών μέσων, κρίνονται απαραίτητα. Οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει επίσης να τηρούν επικαιροποιημένα στοιχεία σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς των μέσων.

Δεύτερον, κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία μηχανισμών προστασίας και προώθησης της συντακτικής ανεξαρτησίας των μέσων ενημέρωσης από πιθανές πολιτικές παρεμβάσεις και από εμπορικά συμφέροντα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της δημιουργίας κινήτρων για την υιοθέτηση πρακτικών αυτορρύθμισης από τα ίδια τα μέσα με στόχο την προάσπιση της συντακτικής τους ανεξαρτησίας (όπως εσωτερικούς κώδικες δεοντολογίας, τη σύσταση διαμεσολαβητών και επιτροπών ελέγχου για την εποπτεία της τήρησης των αρχών της συντακτικής ανεξαρτησίας, κτλ.). Έμφαση θα πρέπει να δοθεί, επίσης, στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του ισχύοντος συστήματος αυτορρύθμισης των δημοσιογράφων ως προς την προστασία της αυτονομίας της αρχισυνταξίας.

Τρίτον, στο πλαίσιο της αυξανόμενης ανησυχίας για το επίπεδο της πολυφωνίας στα ιδιωτικά μέσα ενημέρωσης, οι φορείς διαμόρφωσης πολιτικής οφείλουν να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για να διασφαλίσουν τη δυνατότητα της ΕΡΤ να εκπληρώνει τη δημόσια αποστολή της, χωρίς να υπόκειται σε πολιτικές πιέσεις και παρεμβάσεις. Αναμφισβήτητα, η επανασύσταση της ΕΡΤ έχει επιφέρει σημαντικές βελτιώσεις προς αυτή την κατεύθυνση. Δεν αποκλείεται, ωστόσο, η δυνατότητα κυβερνητικών παρεμβάσεων στη λειτουργία της ΕΡΤ μέσω του διορισμού στο διοικητικό της συμβούλιο προσώπων με βάση πολιτικά/κομματικά κριτήρια και μέσω αυθαίρετων ανακλήσεων. Προτείνεται, επομένως, η τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου με τη θέσπιση διατάξεων που θα κατοχυρώνουν ανοιχτές, διαφανείς και αξιοκρατικές διαδικασίες για την επιλογή των μελών του διοικητικού συμβουλίου της ΕΡΤ.

Τέταρτον, το ρυθμιστικό πλαίσιο για τα μέσα ενημέρωσης χαρακτηρίζεται από πλήρη απουσία διατάξεων για τα κοινοτικά-συμμετοχικά μέσα ενημέρωσης καθώς και για ζητήματα πρόσβασης των μειονοτήτων στα μέσα. Πρώτα απ' όλα, κρίνεται αναγκαία η ενημέρωση τόσο των φορέων διαμόρφωσης πολιτικής, όσο και του ευρύτερου κοινού για τις εξελίξεις σε Ευρωπαϊκό επίπεδο ως προς τα κοινοτικά-συμμετοχικά μέσα ενημέρωσης και το σημαντικό ρόλο που διαδραματίζουν ως προς την ενίσχυση της πολυφωνίας. Προτείνεται επίσης η νομοθετική αναγνώρισή τους με βάση τον μη-κερδοσκοπικό τους προσανατολισμό, την ανεξαρτησία τους και το συμμετοχικό τους χαρακτήρα. Δεύτερον, είναι σημαντικό να προωθηθεί η πολιτισμική ποικιλομορφία και να ενισχυθεί η προσβασιμότητα των μέσων και του περιεχομένου τους σε μειονοτικές ομάδες. Μάλιστα, η προσφυγική κρίση καθιστά το ζήτημα της πολιτιστικής ποικιλομορφίας μέσω των μέσων ενημέρωσης ιδιαίτερα σημαντικό.

Τέλος, τα αποτελέσματα της έρευνας υποδεικνύουν τους τομείς εκείνους όπου είναι σκόπιμη η ανάληψη πρωτοβουλιών με στόχο την αποτροπή πιθανών κινδύνων. Προτείνεται για παράδειγμα η θέσπιση μέτρων για την αποτροπή της επισφάλειας στην αγορά εργασίας των δημοσιογράφων. Όσο και αν αυτό ακούγεται ως ευσεβής πόθος στην περίοδο της κρίσης, η βελτίωση των συνθηκών άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος μπορεί να συμβάλει αποτελεσματικά στην ενίσχυση της πολυφωνίας και της ποικιλομορφίας του περιεχομένου των μέσων. Επίσης, κρίνεται θεμιτή η βελτίωση της νομοθεσίας ως προς την προσβασιμότητα του περιεχομένου των μέσων στα άτομα με αναπηρία και η έναρξη ουσιαστικής συζήτησης μεταξύ των αρμόδιων φορέων για την επίτευξη της ισότητας των φύλων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η λήψη μέτρων με στόχο την ενίσχυση της συμμετοχής και της πρόσβασης των γυναικών στα δημόσια μέσα ενημέρωσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015). Τακτικό Ευρωβαρόμετρο 84, Νοέμβριος 2015, Ελλάδα. TNS OPINION & SOCIAL, Βρυξέλλες. Ανακτήθηκε 1 Αυγούστου 2016, από: <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/surveyKy/2098>.

Eurostat (2016). Migration and migrant population statistics. Ανακτήθηκε 1 Αυγούστου 2016, από: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics#Migrant_population.

Eurostat (2014). Survey on ICT (information and communication technology) usage in households and by individuals. Ανακτήθηκε 1 Αυγούστου 2016, από: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Internet_and_cloud_services_-_statistics_on_the_use_by_individuals#Internet_use_by_individuals.

Ιωσηφίδης, Π. και Boucas, D. (2015). Media policy and independent journalism in Greece. Open Society Foundations. Ανακτήθηκε 1 Αυγούστου 2016, από: <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/media-policy-independent-journalism-greece-20150511.pdf>.

Media Services (2016). Διαφημιστική δαπάνη μέσων και φορέων απο 14/01/01 έως 31/12/14.

Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (2009). Reports submitted by States parties under article 9 of the Convention: International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination : 19th periodic reports of States parties due in 2007: Greece. Ανακτήθηκε 1 Αυγούστου 2016, από: <http://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain?page=publisher&docid=4aa7b7562&skip=0&publisher=CERD&querysi=greece&searchin=title&sort=date>.

Τσεβιάς, Α. (2010). Πολυφωνία και έλεγχος συγκέντρωσης στα μέσα ενημέρωσης [Pluralism and media concentration control]. Ανακτήθηκε 20 Μαρτίου 2017, από: <http://www.constitutionalism.gr/1606-polyfwnia-kai-eleghos-sygkentrowsis-sta-mesa-enimerwsis/>.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1. Η ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Όνομα	Επώνυμο	Θέση	Οργανισμός	Επιστημονικός υπεύθυνος (βάλτε X)
Ευαγγελία	Ψυχογιούλου	Ερευνήτρια	ΕΛΙΑΜΕΠ	X
Άννα	Κανδύλα	Βοηθός ερευνήτρια	ΕΛΙΑΜΕΠ	
Γιώργος	Τζογόπουλος	Ερευνητής	ΕΛΙΑΜΕΠ	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2. Η ΟΜΑΔΑ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ

Όνομα	Επώνυμο	Θέση	Οργανισμός
Δήμητρα	Δημητρακοπούλου	Επίκουρη καθηγήτρια	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Πέτρος	Ιωσηφίδης	Καθηγητής	Πανεπιστήμιο City του Λονδίνου
Γιάννης	Κοτσιφός	Διευθυντής	Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης
Αλέξανδρος	Οικονόμου	Δικηγόρος/Ειδικός επιστήμονας	Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης
Κατερίνα	Σαρικάκη	Καθηγήτρια	Πανεπιστήμιο της Βιέννης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3. ΣΥΝΟΨΗ ΤΗΣ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΙΑΜΕΠ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Το ΕΛΙΑΜΕΠ διοργάνωσε στις 14 Σεπτεμβρίου 2016 στο πλαίσιο του προγράμματος «Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας 2016» κλειστή εκδήλωση με θέμα «Η πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης στην Ελλάδα: Αξιολόγηση και προκλήσεις». Σκοπός της εκδήλωσης ήταν η παρουσίαση των αποτελεσμάτων του προγράμματος και η ανταλλαγή απόψεων με φορείς που εμπλέκονται στη διαμόρφωση και την εφαρμογή της πολιτικής για τα μέσα ενημέρωσης, με δημοσιογράφους και με εκπροσώπους του ακαδημαϊκού χώρου. Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε την Τετάρτη, 14 Σεπτεμβρίου 2016 στα γραφεία του ΕΛΙΑΜΕΠ στην Αθήνα.

Η εκδήλωση ξεκίνησε με την παρουσίαση του εργαλείου μέτρησης της πολυφωνίας με έμφαση σε ζητήματα μεθοδολογίας από την Δρ. Κωνσταντίνα Μπανιά, ερευνήτρια στο Ευρωπαϊκό Ερευνητικό Ινστιτούτο. Στη συνέχεια, η ερευνήτρια του ΕΛΙΑΜΕΠ κα Άννα Κανδύλα παρουσίασε τα αποτελέσματα της έρευνας στην Ελλάδα. Η παρουσίαση επικεντρώθηκε στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης στη χώρα και στη διατύπωση προτάσεων πολιτικής. Το λόγο πήρε έπειτα ο Δρ. Αλέξανδρος Οικονόμου, Δικηγόρος, ειδικός επιστήμονας στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ). Ο Δρ. Οικονόμου αναφέρθηκε στη διαδικασία αδειοδότησης παρόχων περιεχομένου επίγειας ψηφιακής τηλεοπτικής ευρυεκπομπής και στα μέτρα που είναι απαραίτητα για την ενίσχυση του ρυθμιστικού ρόλου, της ανεξαρτησίας και της αποτελεσματικότητας του ΕΣΡ. Τέλος, ο Δρ. Μάρκος Βογιατζόγλου, εκπρόσωπος της Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, μίλησε για τους στόχους του νομοθετικού πλαισίου σχετικά με τη διαδικασία αδειοδότησης παρόχων περιεχομένου και παρουσίασε προσεχείς νομοθετικές πρωτοβουλίες με σκοπό την ενίσχυση της πολυφωνίας και της διαφάνειας στην ενημέρωση.

Η εκδήλωση του ΕΛΙΑΜΕΠ έφερε σε επαφή φορείς χάραξης πολιτικής, δημοσιογράφους και ακαδημαϊκούς. Συνολικά, τα αποτελέσματα της εφαρμογής του Παρατηρητηρίου έτυχαν θετικής αντιμετώπισης. Οι συμμετέχοντες τόνισαν τη σημασία της ενημέρωσης γύρω από την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης και την ανάγκη τεκμηριωμένης έρευνας στον τομέα αυτό.

<http://monitor.cmpf.eui.eu>

ISBN:978-92-9084-525-6
doi:10.2870/108528

